

Ольга Скус
(Умань, Україна)

**АРХІВНО-СЛІДЧА СПРАВА П.І. СУЛИМИ-САЛІЙЧУКА,
С.Ф. КРАВЧУКА ТА Ф.П. БУДЗИЛЕВИЧА**

Вивчення і розкриття процесу здійснення більшовицьким режимом масового терору, зокрема проти польської інтелігенції на Уманщині впродовж 1930-х рр. базується насамперед на встановленні імен репресованих та їх біографій. Масовий терор охоплював усі соціальні групи польського населення, не оминув і працівників у сфері культури. Свідченням є архівно-слідча справа за сфальсифікованими обвинуваченнями П.І. Сулими-Салійчука, С.Ф. Кравчука та Ф.П. Будзилевича [3]. Обвинувальний висновок, підготовлений оперуповноваженим 3 відділення УДБ НКВС лейтенантом держбезпеки Левіним містить наступне: «Управлінням державної безпеки у 1937 р. викрито й ліквідовано низку крупних шпійсько-диверсійних і повстанських формувань польської військової організації «ПОВ», що діяли на території Київської області під керівництвом емісарів польської розвідки з метою відторгнення України від СРСР і приєднання її до фашистської Польщі. Наявність такого формування було встановлено і в Уманському районі, учасники якого ставили своїм завданням шляхом проведення розвідувальної, диверсійної та шкідницької діяльності підірвати економічну міць і обороноздатність СРСР» [4]. Слідством «встановлено причетність» до організації П.І. Сулими-Салійчука, С.Ф. Кравчука та Ф.П. Будзилевича. Їх було заарештовано 29 жовтня 1937 р. Уманським РВ НКВС і притягнуто в якості обвинувачених по даній справі.

Сулима-Салійчук Павло Іванович – актор з нижчою освітою, працював адміністратором у Вінницькій обласній державній естраді. Народився 1888 року і проживав у м. Умань. Був одружений, виховував 4-х доньок. Обвинувачення, побудовані на свідченнях С.Ф. Кравчука полягали в тому, що

«в 1935 р. він був завербований в польську шпигунську організацію «ПОВ» Мончинським Болеславом, за завданнями якого здійснював контрреволюційну діяльність. Використовуючи свої поїздки районами як актор, збирав відомості про стан колгоспів і політичні настрої населення. Завербував до організації Л.С. Новосадовича, М.А. Кравчука, С.А. Кравчука, Ф.П. Будзилевича та ін.» [4, арк. 66]. Очевидно під фізичним впливом слідчих, звинувачений у «організації допомоги Польщі в захопленні України», П.І. Сулима-Салійчук свою вину визнав.

Кравчук Сергій Феодосійович народився у 1900 р. і проживав у м. Умані. Отримав середню освіту, працював бандуристом Вінницької обласної державної естради. Як йдеться в обвинувальному висновку, був «завербований до української націоналістичної організації у 1934 р. капель-бандуристом М.В. Осиповим. За його завданням проводив контрреволюційну діяльність, спрямовану на повалення радвлади і організації самостійної української держави. У 1937 р. повторно завербований до польської шпигунської організації «ПОВ» П.І. Сулимою-Салійчуком. У поїздках з групою акторів збирав відомості про стан сільського господарства, транспортних засобів, доріг та ін. Викритий показаннями П.І. Сулими-Салійчука в причетності до організації признався» [4, арк. 67].

Будзилевич Федір Петрович народився у 1904 р. в Умані, де й проживав з дружиною. Отримав середню освіту. Працював адміністратором Уманського міського театру. У 1933 р. за фінансові розтрата був засуджений на 5 років. За свідченнями П.І. Сулими-Салійчука «...у травні 1937 р. був завербований до «ПОВ» мною і проводив контрреволюційну діяльність, спрямовану на дискредитацію заходів радвлади і підрив економічної міцності й обороноздатності СРСР» [4, арк. 67]. Ф.П. Будзилевич свою причетність до організації не визнав.

На основі наказу НКВС СРСР № 00485 усі троє обвинувачених були включені до «Особливого списку УДБ НКВС СРСР» і утримувалися під вартою в уманській в'язниці. Речових доказів по справі не було. За рішенням

Особливої наради при НКВС СРСР від 28 листопада 1937 р. 17 грудня 1937 р. П.І. Сулиму-Салійчука і С.Ф. Кравчука було розстріляно. Ф.П. Будзилевича засуджено за 2-ю категорією на 10 років виправно-трудоих таборів [1].

Після закінчення терміну покарання, у 1947 р. звільнений Ф.П. Будзилевич повернувся до м. Умані, працював адміністратором Уманського міського театру. Згідно з директивою МДБ СРСР і прокуратури СРСР № 66/241 від 26 жовтня 1948 р. Ф.П. Будзилевич 25 травня 1950 р. був заарештований УМДБ Київської області, а 25 вересня Особливою нарадою при МДБ СРСР засуджений вдруге до висилки на поселення в Новосибірську область. У липні 1953 р. Ф.П. Будзилевич із заслання направив скаргу на ім'я голови Президії Верховної ради СРСР з клопотанням про відміну йому заслання, мотивуючи тим, що у 1937 р. його судили безпідставно, під час слідства застосовуючи фізичний вплив.

Висновок старшого слідчого 4 відділу УМВС Черкаської області капітана Косова від 25 березня 1954 р. щодо розгляду архівно-слідчої справи № 755127 по обвинуваченню Ф.П. Будзилевича у зв'язку з надісланою скаргою містить наступне: «... свідчення Сулими-Салійчука як у відношенні до вербовки ним Будзилевича, так і практичної діяльності останнього як учасника антирадянської польської військової організації записані загальними фразами, з яких незрозуміло у чому ж конкретно полягала антирадянська підривна діяльність Будзилевича. Свідчення Кравчука С.Ф. також неконкретні і до того ж опосередковані, що ніби то йому відомо про причетність до антирадянської організації Будзилевича зі слів Сулими-Салійчука» [2]. Висновок «задовільнити скаргу, тобто звільнити з заслання» Ф.П. Будзилевича погодив начальник 4 відділу УМВС Черкаської області полковник Єршов.

Після здійсненої додаткової перевірки, відповідно до Наказу Президії Верховної ради СРСР від 19 серпня 1955 р. прокурор Черкаської області старший радник юстиції Тищенко 18 травня 1956 р. надіслав до суду протест по справі П.І. Сулими-Салійчука, С.Ф. Кравчука і Ф.П. Будзилевича щодо скасування постанови Особливої наради при НКВС СРСР від 27 жовтня 1937 р.

і закриття справи через недоведеність висунутого звинувачення [7]. Черкаський обласний суд задовільнив протест прокурора, аргументуючи, що «все обвинувачення засудженим побудовано на само визнаннях Сулими-Салійчука та Кравчука, а інших об'єктивних доказів по справі не зібрано, тоді коли додатковим допитом ряду свідків пред'явлене обвинувачення засудженим спростовується» [5]. Також суд задовільний протест прокурора стосовно відміни постанови Особливої наради при МДБ СРСР від 27 вересня 1950 р. по справі засудженого до виселення на поселення Ф.П. Будзилевича [6].

Отже, в межах однієї архівно-слідчої справи спостерігаємо цілком конкретні ознаки застосованих репресій проти польської інтелігенції Уманщини, основною з яких є фальшування. У цьому зв'язку об'єктивні узагальнення можливі лише за умови проведення системних досліджень усіх аспектів здійснюваних репресій проти польської національної меншини в Україні.

Література:

1. Виписка з протоколу Особливої наради НКЗС СРСР від 28 листопада 1937 р. // Державний архів Черкаської області(далі – ДАЧО). Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943. Арк. 74.
2. Висновок УМВС Черкаської обл. щодо розгляду архівно-слідчої справи Будзилевича Ф.П. від 25 березня 1954 р. // ДАЧО. Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943. Арк. 88–90.
3. ДАЧО. Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943 [Дело № 64463 по обвинению Сулимы-Салийчука Павла Ивановича, Кравчука Сергея Федосеевича, Будзилевича Федора Петровича по ст. ст. 54-7, 54-4 и 54-1 УК УССР]. 173 арк.
4. Обвинувальний висновок по обвинуваченню Сулими-Салійчука П.І., Кравчука С.Ф. та Будзилевича Ф.П. // ДАЧО. Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943. Арк. 65–68.
5. Постанова президії Черкаського обласного суду від 25 жовтня 1956 р. // ДАЧО. Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943. Арк. 113–114.

6. У президію Черкаського обласного суду. Протест по справі Будзилевича Ф.П. (18 жовтня 1956 р.) // ДАЧО. Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943. Арк. 160–161.

7. У президію Черкаського обласного суду. Протест по справі Сулими-Салійчука П.І., Кравчука С.Ф. і Будзилевича Ф.П. (18 травня 1956 р.) // ДАЧО. Ф. р. 5625. Оп. 1. Спр. 943. Арк. 110–112.